

Podiumartiesten die buiten de strak getrokken lijntjes van theaterarchitecten kleuren, zoeken het conflict tussen scenografie en architectuur doelbewust op. Ze bekritisieren de manier waarop het theatergebouw theatraaliseert. Ooit de perfecte afspiegeling van het maatschappelijk bestel, zijn theaters inmiddels van hun spiegelbeeld vervreemd en verworden tot stille getuigen van een in onbruik geraakte *façon de vivre*. Talloze keren werden ze door avant-gardistische theatermakers ten grave gedragen, maar telkens bleek dit buiten de hardnekkige overlevingsdrang van deze institutionele mastodonten gerekend.

Maaksels vs. baksels

Een architectuurkritische blik op scène

BIRGIT CLEPPE

eccetera 110

Als – om Bart Verschaffel te parafraseren – theater niet gaat over het opvoeren van een fictie, maar over het bepalen van een punt van waaruit iets gezien *moet* worden¹, dan heeft theaterarchitectuur tot belangrijkste doel de blik van de toeschouwer te richten. De *core business* van een schouwburg omhelst, met andere woorden, het haarfijn orkestreren van het theaterbezoek. Haar doel is theatergangers *zó* in stelling te brengen, dat de ‘voorstelling’ op perfecte wijze gezien kan worden. Daarvoor heeft ze twee belangrijke instrumenten in handen, met name een punctueel uitgedokterd parcours en een centripetaal georganiseerde zaal.

Vraag is nu of de problematiek van theaterarchitectuur afgelezen kan worden in de ingrepen die theatermakers voor het goed functioneren van hun voorstelling nodig achten? Welke strategieën worden gehanteerd om de klassieke verhouding tussen de vluchtige brouwsels van theatermakers en de taaie baksels van theaterarchitecten te problematiseren? En in hoeverre verwijderen podiumkunstenars zich overigens echt van de conventie die ze op het eerste zicht schijnen te bekampen?

Dit artikel focust op theatermakers die de platgereden paden van hun discipline verlaten, en zo heel expliciet uitspraken doen over de fysieke verschijningsvorm van het klassieke theatergebouw. Ruud Gielens wijzigt het rigide traject waarlangs theaterarchitectuur haar gasten naar hun vaste plek escorteert, en Heine Avdal en Mette Edvardsen bestrijden het statische centrum dat in schouwburgen de blik van de toeschouwer gevangen houdt.

De traditionele bouwstenen die theaterarchitectuur inzet om de voorstelling te theatraaliseren, worden opmerkelijk genoeg vaak door podiumkunstenars gerecycleerd. De stoel en de tribune worden door Heine Avdal opgewaardeerd tot volwaardige theatrale elementen. Het doek herkent haar gelijke in het brandscherm van Gielens en het projectiescherm van Avdal. Mette Edvardsen zet een kader in om de dingen die ze doet een theatraal cachet te geven, en CREW pikt de individualiserende aanpak van het Renaissance-hoftheater terug op. Ze willen allemaal de integrale ervaring van hun publiek controleren, aangezien zij zichzelf de rol hebben toebedeeld van θεατρο-ποιός², de theatermaker, of letterlijk: hij die het kijken construeert.